

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).24

Матвієнко М.І.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри футболу,
факультету фізичного виховання, спорту і здоров'я
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.м. Київ
Дідковський В.А.
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ. Київ
Троценко Д.В.
викладач кафедри спортивних ігор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НА МОТИВАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Метою дослідження було освітлення поглядів авторів на значення мотивації занять фізичними вправами в умовах військового стану, що характерні відчуттям небезпеки існування особи, ризиком участі в навчальній діяльності під час повітряних тривог, відключення електроенергії, відсутності зв'язку. Автори означили аспекти актуальності передбачення мотиваційних характеристик до занять фізичними вправами, вивчення їх впливу як на особливості занять у екстремальних умовах, так і використання цих занять як психологічної регуляції в моменти небезпеки і ризику.

Розглянуто результати емпіричних досліджень (опитування, анкетування) в ретроспективі зміни домінантних мотивів до занять фізичними вправами внаслідок соціального впливу екстремальності військового стану.

Новизною дослідження слід вважати запропоновані авторами погляди на вплив соціальних факторів екстремальності життєдіяльності в умовах військового стану на особливості утворення мотивів до занять фізичними вправами та передбачення таких особливостей у навчальному процесі.

Висновки вказують на осмислення означених темою змістів, підкреслюють погляди на формування мотивів до занять фізичними вправами під впливом соціальних факторів умов екстремальних ситуацій військового стану, станів осмислення небезпеки та ризику існування і виникнення на цій основі внутрішніх потреб та інтересу як внутрішньої сторони мотиву до освоєння основ самозахисту.

Ключові слова: фізичні вправи, фізична культура, фізичне виховання, основи самозахисту, мотивація, екстремальні умови, військовий стан.

Matviienko M.I., Didkovskii V. A., Trotsenko D.V. Features of the influence on the motivation characteristics of physical exercises of students of higher education institutions in the extreme conditions of the military state. The purpose of the study was to clarify the views of the authors on the importance of motivation for physical exercises in the conditions of martial law, which are characterized by a sense of the danger of a person's existence, the risk of participating in educational activities during air raids, power outages, lack of communication. The authors identified aspects of the relevance of predicting motivational characteristics for physical exercises, studying their influence on the specifics of exercises in extreme conditions, and the use of these exercises as psychological regulation in moments of danger and risk.

The results of empirical research (surveys, questionnaires) were considered in retrospect of the change in the dominant motives for physical exercises as a result of the social impact of the extremity of the military state.

The novelty of the study should be considered the views proposed by the authors on the influence of social factors of extreme life activity in the conditions of martial law on the features of the formation of motives for physical exercises and the prediction of such features in the educational process.

The conclusions point to the understanding of the contents defined by the topic, emphasize views on the formation of motives for physical exercises under the influence of social factors, conditions of extreme situations of the military state, states of understanding the danger and risk of existence and the emergence on this basis of internal needs and interest as the internal side of the motive for mastering the basics of self-defense.

Key words: physical exercises, physical culture, physical education, basics of self-defense, motivation, extreme conditions, martial law.

Вступ. Мотивація – одна з найголовніших складових будь-якої діяльності. Система мотивів, скоординованість та пріоритетність мотивів які скеровують дії особи багато в чому можуть пояснити ефективність в досягненні результатів та успіх в діяльності особи [4],[5],[7],[8].

Авторами педагогічної літератури освітлено велику кількість класифікаційних характеристик мотивів, особливостей впливу на них функціональністю педагогічних технологій [2],[3],[8],[10]; фахівцями досліджено структурні особливості джерельного їх зародження через позитивне ставлення, інтерес до діяльності та інші чинники [3],[4],[5],[8].

Фахівці наголошують, що «фізичні вправи як спеціалізований руховий процес можуть мати різний ефект результату впливу на організм людини. Такий результат залежить від багатьох факторів (від поставленої мети та мотиваційних особливостей; від умов та характеру їх використання; від класифікаційних характеристик фізичної вправи; від характеристик

фізичного навантаження тощо)» [2].

У науково-педагогічній літературі висвітлена теза про те, що фізичні вправи, які «історично виділися з трудової, бойової та побутової діяльності» слід віднести до умовної категорії «природні». Автори виокремлюють вправи, які «використовуються для навчання основ руху, створення «школи рухів», вирішення спеціальних педагогічних, психологічних і лікувальних завдань в окрему групу – аналітичні вправи [2].

Такі та інші аспекти належать до основи структурних утворюючих складових та характеристик системи мотивів до занять фізичними вправами.

Наша робота спрямована на дослідження соціального фактору виникнення мотивів до занять фізичними вправами, використання таких утворень в педагогічних технологіях впливу на особу студента в нових умовах, що пов'язані з військовим станом, негативним впливом небезпеки та ризику на навчання та соціальне буття.

Формулювання цілей роботи. Метою дослідження було освітлення поглядів авторів на особливості формування мотивів до занять фізичними вправами та методичного бачення щодо використання зовнішніх утворюючих факторів для посилення внутрішніх інтересів розвитку системи мотивів в особливих умовах військового стану.

Основні завдання дослідження:

1.Провести аналіз педагогічної літератури, літератури з фізичної культури та інформації з мережі Інтернет щодо поглядів на мотивацію до занять фізичними вправами.

2.Представити до обговорення проблемні питання навчальної підготовки студентів щодо освоєння досвіду оздоровчого тренування в умовах військового стану та дистанційних і екстремальних форм навчання.

Результати дослідження В перегляді наукових публікацій, в яких обговорюються проблеми діяльності в умовах небезпеки і ризику, особливості навчання в період військового стану, ситуаціях повітряних тривог, відключень електроенергії та нестабільності зв'язку [2],[3],[9], нами окреслено наголошення авторів на те, що необхідні методологічні розробки, які б скеровували ефективність діяльності в таких умовах.

С.О. Журавльов, В.С. Кривенда, М.Д. Галай, М.І. Матвієнко у розгляді ситуації, яка на «сьогоднішній день ускладнює умови життєдіяльності кожного громадянина України непропорційністю напруженої праці і необхідного відпочинку; психологічного навантаження обумовленого постійними повітряними тривогами; вимушеним залишенням власного помешкання; тривогою за долю дітей; переживаннями за близьких, які перебувають в районі бойових дій», надають рекомендації розрахунку оптимального рухового режиму засобами оздоровчого тренування з врахуванням таких умов. Автори наводять приклади поєднання фізичних вправ і вправ психологічної регуляції; публікують розробки оздоровчих рухових дій в умовах обмеженого за просторовими параметрами приміщення (наприклад, під час перебування у бомбосховищі) [2].

Р.М. Мішаровський, М.І. Матвієнко, Л.Є. Хоружева, В.Г. Юнак освітлюють бачення особливостей викладання у закладах вищої освіти в екстремальних умовах небезпеки і ризику. Автори публікують рекомендації внесення психорегулятивних хвилинок в педагогічний процес, наводять приклади тематичних відступів від навчального процесу з метою дотримання оптимістичних векторів та врівноваження емоційних станів, дають класифікацію видів ризику [9].

Ряд фахівців наголошують на актуальність і крайню необхідність використовувати аспекти домедичної допомоги, в якості міжпредметних зв'язків, у викладанні тематичних матеріалів будь-якої дисципліни [3], [6].

З огляду на зміст опрацьованої літератури, в нашому баченні, необхідно виокремлювати загальносуспільні проблеми (військовий стан, небезпека, ризик життєдіяльності, екстремальність навчання в період повітряних тривог та ін.) у окремий ряд особистісних проблем студентів. Слід прогнозувати, що питання власного захисту, подолання страхів перед небезпекою і ризиком, стають утворенням нових, незнаних раніше інтересів, напрямком пошуків вирішення таких проблем, а, отже – джерельним утворенням мотиву діяльності.

Така теза має практичне підтвердження у виборі студентами напрямків фізкультурно-спортивної діяльності. У переліку спортивних секцій, які представлені до вибору студентів для тренувальних занять найбільшу кількість заявок (68%) для участі отримала секція «Основи самозахисту». В цій навчальній дисципліні програма передбачає вивчення правових, психологічних основ самозахисту та основ спеціалізованої фізичної підготовки.

Погляд на утворення домінуючого мотиву отримати знання, уміння і навички самозахисту можна пояснити важкими для психіки молодих людей періоду військового стану 2022 – 2023 років. Ретроспектива перегляду анкетувань довоєнних часів проявляла домінуючі мотиви щодо занять фізичними вправами у відповідях студентів: «Бажання мати високий рівень фізичної підготовленості»; «Бажання зміцнити здоров'я»; «Бажання змінити форми тіла»; «Бажання зменшити вагу тіла»; «Бажання відпочити від навчального навантаження в ігрових видах спорту»; «Бажання навчитись плавати» та ін. За нашими спостереженнями бажання займатись єдиноборствами не проявляли більш ніж 20-25% студентів.

З огляду на ці аспекти, ми маємо підстави констатувати, що основним чинником утворення мотиву є соціальні умови, які створюють умови для виникнення внутрішніх потреб. В цьому контексті можна означити, наприклад, заняття фізичними вправами правоохоронців, курсантів військових навчальних закладів, які зобов'язані цим процесом підвищувати рівень власної професійної підготовки [1].

Висновки Таким чином, в переосмисленні означених темою змістів, слід наголосити, що екстремальні умови військового стану створюють особливі умови утворення мотивів до занять фізичними вправами. Такі аспекти слід враховувати у розробці навчальних програм та плануванні освітнього процесу. На ряду з адміністративною підтримкою у врахуванні занять фізичними вправами в рейтинговій системі оцінювання, обов'язковістю такої діяльності як професійно-прикладної підготовки, внутрішні потреби та інтереси як джерела мотивів необхідно враховувати в особливостях організації навчального процесу. Результати характеристик та сили таких мотивів як результатів опитування студентів та анкетування нами планується освітити у наступних публікаціях.

Література

- 1.Бондаренко В. В., Решко С. М. & Дідковський В. А. (2020) *Підготовка до атестації здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»*. Методичні рекомендації . – Київ : Національна академія внутрішніх справ.
- 2.Журавльов С.О., Кривенда В.С., Галай М.Д. & Матвієнко М.І. (2023) Особливості використання засобів та методів оздоровчого тренування в умовах військового стану як регуляторна технологія складових здоров'я особистості. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*№ 24(лютий, 2023): за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», (17.02.2023р.) ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С. 570 – 576. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023>
- 3.Марущак М. О., Матвієнко М.І. & Моспан Я.Ю. (2023) Деякі аспекти підготовки студентів до самостійних занять фізичними вправами та організації оздоровчих тренувань в умовах військового стану, екстремальних ситуацій повітряних тривог, відключень електроенергії та нестабільного зв'язку. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* № 28 (червень, 2023) : за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції «Science in motion: classic and modern tools and methods in scientific investigations», що проводилася 9 червня 2023 року – С. 336 – 341. DOI 10.36074/grail-of-science.09.06.2023.54.
- 4.Матвієнко М.І. Деякі аспекти дослідження мотивації до процесу формування умінь та навичок занять фізичними вправами у студентів педагогічних спеціальностей. *Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с.20-24). 2010, Дніпропетровськ, Україна.
- 5.Матвієнко М.І. З'ясування ролі мотивів до самостійних занять фізичними вправами в системі мотивації студентів до фізкультурної діяльності. *Актуальні проблеми фізичного виховання в умовах кредитно-модульної системи навчання : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с.26-29). 2010, Дніпропетровськ, Україна.
- 6.Матвієнко М.І. & Дідковський В.А. (2023) Основи домедичної допомоги як галузь знань та навчальна дисципліна вищих навчальних закладів України. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*№ 24(лютий, 2023): за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», (17.02.2023р.) ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С. 561 – 566. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023>
- 7.Матвієнко М.І., Качалов О. Ю. & Новицький Ю. В. (2023) Фізичне виховання у закладах вищої освіти в контексті бачення рухових технологій формування культури здоров'я особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. 2023. – Випуск 6 (166) 23. – С. 100 – 103. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).21.
- 8.Матвієнко М.І. (2017) *Формування умінь та навичок до самостійних занять фізичними вправами студентів педагогічних університетів* : Дис. ... канд.пед. наук: 13.00.02. – К., 2017. 233 с.
- 9.Мішаровський Р.М., Матвієнко М.І., Хоружева Л.Є. & Юнак В.Г. (2023) Особливості викладання студентам навчальних дисциплін в умовах військового стану, екстремальних ситуацій повітряних тривог, відключень електроенергії та нестабільного зв'язку. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*№ 24(лютий, 2023): за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», (17.02.2023р.) ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С. 566 – 570. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023>
- 10.Мішаровський Р.М., Галай М.Д. & Матвієнко М.І. (2023) Погляди на особливості створення навчальних матеріалів для освоєння студентами педагогічних спеціальностей дисципліни «Культура здоров'я особистості» в частині «Рухові технології» *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Випуск 3К (162) 23. С.281 – 286. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).57.

References

- 1.Bondarenko V. V., Reshko S. M. & Didkovskii V. A. (2020) *Preparation for certification of higher education applicants in the discipline "Special physical training"*. Guidelines . – Kyiv: National Academy of Internal Affairs.
2. Shuravlyov S., Kryvenda V., Halai M. & Matvienko M. (2023) Features of the use of health training tools and methods the conditions of the military state as a regulatory technology of components of health. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities Sheld on February17th, 2023byNGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)* <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023>.
- 3.Marushchak M.O., Matvienko M.I. & Mospan Y.Yu. (2023) Some aspects of preparing students for independent exercise classes and the organization of health training in conditions of martial law, extreme situations of air alarms, power outages and unstable communication. *International Scientific Journal "Grail of Science" No. 28 (June, 2023): based on the materials of the 1st International Scientific and Practical Conference "Science in motion: classic and modern tools and methods in scientific investigations", held on June 9, 2023 - P. 336 - 341. DOI 10.36074/grail-of-science.06.09.2023.54*
- 4.Matvienko M.I. Some aspects of the study of motivation to the process of fomatation of abilities and skills of physical exercises in students of pedagogical specialties. *Current problems of physical education of students in the conditions of the credit-module system of education: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conferece* (p. 20-24). 2010, Dnipropetrovsk, Ukraine.
- 5.Matvienko M.I. Elucidation of the role of motives for independent physical exercises in the system of student motivation for physical activity. *Current problems of physical education in the conditions of the credit-module system of education: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 26-29). 2010, Dnipropetrovsk, Ukraine.
- 6.Matvienko M. & Didkovskiy V (2023) The fundamentals of pre-medical assistance as a field of knowledge and educational discipline in higher educational institutions of Ukraine. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference scientific*

researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities Sheld on February17th, <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. 17.02.2023.

7. Matvienko M.I., Kachalov O. Yu. & Novytskyi Yu. V. (2023) Physical education in institutions of higher education in the context of the vision of motor technologies for the formation of a culture of personal health. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov*. 2023. – Issue 6 (166) 23. – P. 100 – 103. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).21.

8. Matvienko M.I. (2017) *Formation of abilities and skills for independent physical exercises of students of pedagogical universities*: Diss. ... candidate. ped. Sciences: 13.00.02. - K., 2017. 233 p.

9. Misharovskiy R., Matviienko M., Khoruzheva L. & Yunak V. (2023) Peculiarities of teaching course subjects to students under the conditions of martial law, extreme situations of aircraft alarms, power outages and unstable communications. V *Correspondence International Scientific and Practical Conference scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities Sheld on February17th, 2023* by NGO <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. 17.02.2023.

10. Misharovskiy R., Halai M. & Matviienko M. (2023) Views on the peculiarities of the creation of educational materials for the development of students of pedagogical specialties of the discipline «culture of personal health»(2023) *Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University*. Issue 3K (162) 23. P. 281 – 286. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).57.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).25

УДК: 796.323

Меланченко Б.С.

студент кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту

Сушко Р.О.

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ БАСКЕТБОЛІСТОК В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

У статті показано підходи до організації та проведення навчально-тренувального процесу під час кризових явищ, що потребують опанування здатності відповідати вимогам проблемних умов. Мета дослідження полягає у визначенні

специфіки навчально-тренувального процесу юних баскетболісток в умовах кризових явищ. За допомогою сформованої гугл-форми «Анкета для визначення особливостей організації навчально-тренувального процесу юних баскетболісток в умовах кризових явищ», що містить 30 питань, організовано анкетування 15-ти юних баскетболісток, тимчасово переміщених з м. Києва (база спорткомплексу «Авангард») для продовження навчально-тренувального процесу до м. Валмієра, Латвія. Організоване анкетування і інтерпретація отриманих результатів сприяли вивченню та порівнянню особливостей навчально-тренувального процесу юних баскетболісток до кризових явищ, під час пандемії і під час війни. З'ясовано ставлення юних спортсменок до баскетболу, самооцінку фізичного стану, особливості пріоритетів та обсяг навантаження за видами підготовки, характер проблемних питань тренувальної та змагальної діяльності під час кризових явищ, позитивні і негативні наслідки кар'єрного розвитку, спричинені умовами організації навчально-тренувального процесу.

Ключові слова: баскетбол, підготовка, обсяг, навчально-тренувальний процес, змагальна діяльність, кризові явища.

B. Melanchenko, R. Sushko. The features of the educational and training process of young female basketball players upon the crisis phenomena. The article shows approaches to the organization of the educational and training process upon the crisis environment that require mastering the ability to meet the requirements of problematic conditions. The study aimed to determine the specifics of the educational and training process of young female basketball players upon crisis phenomena. The following research methods were used in the study: analysis and generalization of data from scientific and methodological literature sources and the Internet, questionnaires, methods of mathematical statistics. 15 young female basketball players, temporarily displaced from Kyiv, Ukraine (the 'Avangard' sports complex) to continue the educational and training process in Valmiera, Latvia, were questioned using Google form. Questionnaire for determining the peculiarities of the organization of the educational and training process of young female basketball players upon the crisis environment consists of 30 questions.

The organized questionnaire and interpretation of the results contributed to the study and comparison of the peculiarities of the training process of young female basketball players before the crisis, during the pandemic and during the war. The attitude of young female athletes to basketball, self-assessment of physical condition, peculiarities of priorities and the amount of load by type of training, the nature of problematic issues of training and competitive activity during crisis phenomena, positive and negative consequences of career development caused by the conditions of organization of the educational and training process were found out. The analysis of the answers given by the respondents contributed to the generalization of problematic issues of training young female basketball players, at the same time, allowed to identify modern approaches to the realization of the possibilities of the educational and training process upon the crisis phenomena.

Keywords: basketball, training, volume, educational and training process, competitive activity, crisis phenomena.

Постановка проблеми. Навчально-тренувальний процес покликаний вирішувати широке коло питань за видами підготовки, потребує докладання значних зусиль у вирішення різноманітних завдань та оволодіння необхідними вміннями та